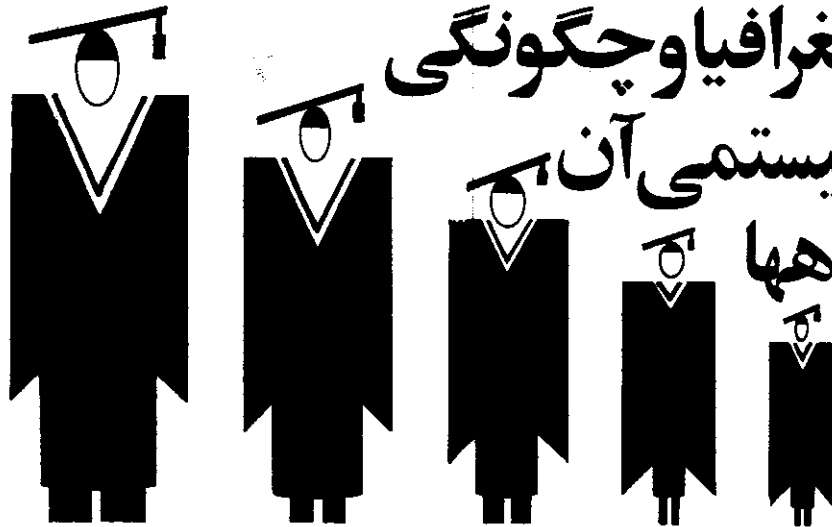

آموزش جغرافیا و چگونگی بازسازی سیستمی آن، در دانشگاهها

دکتر محمد تقی رهنمائی

می‌بیند. از آنجائیکه مسائل حاکم بر سیستم آموزش جغرافیا و محتوای برنامه‌های آموزشی مسائلی بنیادی و عمیق هستند. حل آنها نیز مستلزم برخورد ریشه‌ای و پی‌گیر است و این ممکن نیست مگر اینکه محتوای برنامه‌ها و نظام آموزش جغرافیا را از اساس دگرگون ساخت و آنرا متناسب با نیازهای جامعه تنظیم و تدوین نمود.

بر اساس جنس باور است که طرح بازسازی سیستمی آموزش جغرافیا در دانشگاهها بشرح زیر عرضه می‌گردد. امید است ضمن جلب توجه صاحبمظران عنوان با مطرح کردن آن در محافل علمی و اجرایی امکانات پیاده کردن آنرا در دانشگاهها فراهم ساخت.

مسکلات جغرافیا در ایران عمدتاً "ار چهار عامل ناشی می‌شوند:
۱- نارسائیهای برنامه آموزشی و عدم کارآیی آن در رفع نیازهای جامعه

- ۲- نارسائیهای موجود در سیستم آموزش جغرافیا.
  - ۳- شرایط کیفی و کمی کارآموزان دهندهای جغرافیا در دانشکده‌ها.
  - ۴- مسکلات ناشی از خود دانشجویان.
- برای توضیح بیشتر باید گفت که برنامه‌های آموزشی جغرافیا هیچگاه هدف معینی را دنبال نکرده و عناوین و محتوای دروسها در طی سالها غیر جسدانی ساده است. در حالیکه می‌باید برای بهبود در کیفیت برنامه‌ها و بالا بردن حسیه‌های کاربردی آن و در نظر گرفتن نیاز جامعه اقدامات مؤثرتری انجام می‌شد.
- سیستم آموزش جغرافیا طوری است که هر دانشجو مطالبی را که برای هر ترم به حاضری می‌سازد پس از برگزاری امتحان از حافظه می‌برد و صماً "مقدار کار عملی به نسبت شعوری بسیار کم است. آموزش دهنده‌گان و آموزش گیرنده‌گان جغرافیا سر عقل گویاگون. از حسیه گویا رسیه‌های مادی به نحویکه باید و شاید در ندرس و تعلیم

در شماره دوم نشریه رشد آموزش جغرافیا طرحی در مورد تغییر برنامه‌های جغرافیا در دانشگاهها بچاپ رسید که بدنبال آن آقای دکتر رهنمائی طرحی ارسال نموده‌اند که ذیلاً "از نظراتان می‌گذرد.
لازم به تذکر است که این طرح دارای مقدمه، جامعه‌ای از نارسائیهای آموزش جغرافیا در کشور بوده که به علت کمبود جا حذف گردیده است. امید است که با اظهار نظر بیشتر صاحب نظران این علم و پی‌گیری مسئولین آن، آموزش جغرافیا در آینده بتواند جایگاه خود را پیدا نماید.

جغرافیا به عنوان دانشی که امروز کاربرد وسیعی پیدا کرده، در افکار عمومی جامعه ما نا ایهام زیادی روبروست. برداشت مردم از جغرافیا نسبت به گذشته تغییر جدایی پیدا کرده است. از پیرو می‌توان گفت که این رشته تا به امروز جایگاه کاربردی خود را در جامعه باز نیافته است.

بنظر می‌رسد یکی از علل این نارسائی عدم هماهنگی محتوا و برنامه آموزش جغرافیا با شرایط زمانی و مکانی ناشی از خلقت بیوایی جامعه باشد. از همین روست که فارغ التحصیلان جغرافیا کارآیی لازم برای انجام وظایف مربوط به رشته تحصیلی خود را نداشته و غالباً "در ارزش کاربردی رشته خود دچار تردید و چه بسا یأس شدیدی هستند.

جامعه جغرافیدانان ایران در برخورد به این مسئله مسئولیت مستقیم دارد و باید در مقابل این مشکل پاسخگو باشد. اسباب به عنوان عضو کوچکی از این جامعه مشکل را در نگاه و موارد بر

حدیث بخرج نمی دهند و کمتر دانشجویان برحسبه و علاقمندی از این رشته تحصیلی تحویل جامعه می گردد. آمد است با مطالعه و اظهار نظر بر روی طرح ریز سیستمی کارآمد جهت پیشرفت و توسعه این دانش در همه زمینهها فراهم نمود.

* * *

طرح سازمان جدید آموزشی و پژوهشی جغرافیا

سازمانهای آموزشی و پژوهشی جغرافیا در نهران پراکنده و گوناگون هستند. این پراکندگی سبب تقسیم نیروها و امکانات آموزشی، دربین واحدهای مختلف گشته است. بسیاری از واحدهای آموزشی جغرافیا، و انصای آنها در نهران، به سبب حدایی سازمانی، کوچکترین ارطاطی با مؤسسات پژوهشی جغرافیا ندارند. اولنگارزی حاکم بر این مؤسسات، سیز، چندان استغالی از همکاری افراد خارج از سازمانهای داخلی خودی نمی کند. یک جسی پراکندگی نیروها و سازمانها از این دست، موجب می گردد که، مثلا، یک درس در یک برم معس در سه واحد آموزشی توسطه بر ارائه گردد، که این، خود در شرایط حاضر، معنی با توجه به کمبود نیروی آموزشی در جغرافیا، قابل توجهه نیست. اینک به شکل سازمانی این واحد آموزشی و پژوهشی می پردازیم .

شکل سازمانی

واحد جدید، می تواند تحت عنوان مؤسسه یا دانشکده علوم - جغرافیایی بصورت واحدی مستقل وجود داشته باشد. از نظر سازمانی این مؤسسه از ادغام کلیه واحدهای آموزشی و پژوهشی جغرافیا در نهران، تشکیل شده، و تمامی امکانات آنها در این مؤسسه متمرکز می شود. این دانشکده اردیانتها و باحسهای آموزشی و پژوهشی بر موجود می آید .

۱ - بخش جغرافیای ناحیه ای

۲ - بخش جغرافیای شهری

۳ - بخش جغرافیای اقلیمی و آب و هواسازی

۴ - بخش جغرافیای الالات و عناصر و مسائل کوچ نسبی

۵ - بخش جغرافیای کشاورزی

۶ - بخش جغرافیای منابع انرژی

۷ - بخش جغرافیای صنعتی

۸ - بخش جغرافیای حمل و نقل و ارتباطات

۹ - بخش جغرافیای جمعیت

۱۰ - بخش جغرافیای سیاسی

۱۱ - بخش جغرافیای روستایی

۱۲ - بخش جغرافیای اوقات فراغت و جهانگردی

۱۳ - بخش ژئومورفولوژی

۱۴ - بخش نقشه کشی و نقشه حوایی

۱۵ - بخش جغرافیای منابع طبیعی (آب، خاک، مرتع و جنگل)

۱۶ - بخش جغرافیای اجتماعی و خدمات عمومی

۱۷ - بخش جغرافیای نظامی و مسائل ژئوپولیتیک

۱۸ - بخش جغرافیای تاریخی

۱۹ - بخش جغرافیای آموزش و پرورش

۲۰ - بخش جغرافیای عمومی

۲۱ - بخش آموزشهای جانبی علوم جغرافیایی

۲۲ - بخش جغرافیای نواحی ساسانی و گویری

۲۳ - بخش خدمات فسی آموزش جغرافیا

۲۴ - بخش جغرافیای حفاظت - و نظم فضایی محیطزیست

۲۵ - بخش جغرافیای مسکن

در هر یک از بخشها، افراد دارای تخصص مشترک، به کارهای آموزشی و پژوهشی خواهد پرداخت. تدوین برنامه آموزشی و تهیه فهرست موضوعی دروس هر یک از بخشها عهده، اعضای آن بخش خواهد بود که در صورت بصورت طرح تنظیم خواهد گشت .

بخش خدمات فسی آموزش و پژوهش جغرافیا بصورت یکی از واحدهای تابعه دانشکده به نامی بخشها سروس خواهد داد. این بخش با در اختیار گرفتن امکانات فسی و همکاری کارشناسان مربوطه می تواند در طرحهای پژوهشی سبر خدمات فسی لازم را ارائه نماید.

بخش آموزشهای جانبی علوم جغرافیایی عهده دار سدریس دروسی نظیر زبان، رسم ساسی، ریاضیات و آمار، اصول علم اقتصاد، ادبیات فارسی و آئین نگارش و نظایر ایها خواهد بود. بخش جغرافیای عمومی سدریس دروسهای فارهها، کشورهای، جغرافیای ریاضی و نظیر آرا عهده خواهد داشت .

برای اجرای طرحهای پژوهشی جغرافیاسورایی مشکلار مسئولین دیارنها بوجود می آید، که کار بررسی و بصورت طرحهای پیسنهادی را انجام خواهد داد. سدریس تربیت پژوهشهای جغرافیایی از سلسلههای دردی بدور مانده و مسسما " سبر نظر سورای پژوهشی می تواند به اجرا در آید .

مدیریت سازمانی دانشکده علوم جغرافیایی

به حکم سخرجات سلح مدیریت بر مؤسسات علمی، وائزات سوشی که گراس به مسائل اداری در روند کار مؤسسات آموزشی و پژوهشی بر جای کد؛ شد، می توان مدرسها را در دانشکده علوم جغرافیایی بصورت دوره ای احمام داد .

نکات فون این روس عبارتند از :

- جلوگیری از متمرکز قدرت اجرایی و تصمیم گیری در دست یک یا چند نفر معدود .

- دادن فرصت بحرسی به تمام نیروهای فعال علمی در بخش - های واسسه .

- حذف مدرسهای انحصاری و جلوگیری از اعمال نظرهای فردی .

امتیازات طرح پیشنهادی

نکاریده هیچگونه ادعایی در کامل بودن طرح فوق ندارد، اما در کارآیی آن کوچکترین تردیدی نیست. در صورتیکه این طرح، پس از ارائه پیشنهادات تکمیلی تصویب گردد می توان نتایج زیر را انتظار داشت:

۱- نیروهای آموزشی جغرافیا در یک واحد آموزشی و پژوهشی توان یکدیگر را به اقتصادی تخصصی کامل کرده و نفیوت خواهند نمود.

۲- نظام آموزشی جغرافیا در دانشگاههای تهران بعد از سالها یک تحول بنیادی متناسب خود خواهد دید.

۳- آموزش جغرافیا بر مقتضیات زمان مطلق گسسته و با نیازهای روز جامعه همگام خواهد شد.

۴- با احصای بخشها به شاخه های مختلف جغرافیا و تأکید بر بار کردن موضوعی آنها اطلاعات گسترده ای در زمینه های مختلف به دانشجو داده خواهد شد.

۵- دانشجو با هدف معینی در زمینه های معین به تحصیل خواهد پرداخت و از کارآیی مناسب با آن برخوردار خواهد گشت.

۶- نظام آموزشی جدید، و سبب، اصحاح و شکل سازمانی واحد جدید در مقاطع مختلف دانشجو را برای ارزیابی آموجهها آزمون خواهد کرد.

۷- از هدر رفتن سرفه ها در واحدهای پراکنده جلوگیری شده و انگیزه گرایش به مدرک تدریج حای خود را به کارآیی خواهد داد.

۸- ریاضت علمی در فضای آموزشی جانگرس رعایت های اداری و مدرسهای غیرعلمی خواهد گشت.

۹- دانشجو تحصیل خود را از سال سوم با هدف معینی ادامه داده و جهت گیری خاصی به مطالعات خود می دهد.

۱۰- و سراجام اسک جغرافیا از سردرگمی معنی خود درآمده و جایگاه و اعتبار علمی خود را بار خواهد یافت.

- نفیوت هماهنگی و همسنگی علمی میان بخشها.

- جلوگیری از گسسته شدن کارهای علمی و پژوهشی به کارهای اداری.

سیستم آموزش در دانشکده علوم جغرافیائی

نظام آموزشی در دانشکده علوم جغرافیائی به دو دوره، دو ساله تقسیم می شود:

- دوره اول، دوره عمومی یا پایه

در این دوره دانشجو تمامی دروسهای پایه و عمومی رشته طبیعی و اساسی و افتصادی را در طی ۲ سال، ۴ نیم می گذراند. در پایان این مقطع، یک امتحان میان دوره ای از کلیه، درسیهای که گذرانده شده از دانشجو گرفته می شود. و بر مبنای نتایج و علاقه خود دانشجو برای ادامه تحصیل به یکی از بخشها معرفی می گردد.

- دوره دوم، با دوره احصائی

درسیهای این دوره عمدتاً به درسیهای احصائی بخش خود مربوط می گردد. در این دوره بر سرفه های احصائی هر یک از شاخه های رشته، جغرافیا تأکید شده و روشهای پژوهشی آن به دانشجو آموخته می شود. اساساً بر با کار پیوسته در بخش های احصائی خود می توانست با تمرکز اطلاعات در یک شاخه کارآیی بیشتری داشته و پراکندگی ارزی خود در شاخه های غیر تخصصی علوم گیری حاد. علاوه بر این، دانشجو ۲ سال تمام با موضوع خاصی از جغرافیا منظور فسرده آسوده و بر مبنای آموزش خود می تواند به بازار کار در سازمانهای مختلف معرفی شود. بدین ترتیب با شاخه ای شدن آموزش جغرافیا از پراکندگی موضوعی و بی هدفی آموزش جغرافیا جلوگیری شده و کارآیی دانشجو در بخش احصائی خود در حد مطلوبی فراهم می گردد.

در پایان دوره، دوم دانشجو دو اصحاح خواهد داشت:

الف- اصحاحات عمومی

ب- اصحاحات بخش احصائی

مواد اصحاحات عمومی دانشجو، می تواند منجلی از دروس عمومی و احصائی وی باشد. مثلاً " دانشجو با دارای گرایش های مختلف، می تواند مواد اصحاحی خود را از دروس عمومی (اعم - از اسکند در دوره، اول اصحاح داده با داده باشند)، و با دروس دوره، احصائی انتخاب نماید. در اصحاحات این مواد اصحاحی باید کوچکسده همسنگی شاخه ای بین بخش ها رعایت گردد. چگونگی این مسائل می تواند در شرح توضیحی طرح ارائه شود.

اصحاحات بخش احصائی بوسله، دارمیان مربوطه اصحاح می گردد و طی آن دانشجو کلیه درسیهای دوره، دو ساله دوم را اصحاح خواهد داد. در طی دوره، دو ساله، دوم دانشجو موضوعی مناسب با شاخه، حاصلی خود اصحاح و روی آن به صورت یک کار عملی کار کرده و آخر عنوان پایان نامه عرضه خواهد کرد تا بواند مبنای ارزیابی قرار گیرد.

نمای سازمانی و تشکیلاتی دانشکده علوم جغرافیائی

